

О. С. Михайлова

доцент кафедри англійської мови з
методиками викладання в дошкільній та
початковій освіті

Д. С. Ткачова

магістрант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Лінгвістичні основи навчання аудіювання учнів початкової школи

*У статті розглянуто лінгвістичний аспект навчання аудіювання учнів початкової школи.
Окреслена структура аудіювання, виділені рівні та функції аудіювання. Подано труднощі
навчання аудіювання учнів початкової школи.*

Ключові слова: іноземна мова, навчання аудіювання, учні початкової школи.

Постановка проблеми. Основна мета навчання іноземній мові у загальноосвітніх навчальних закладах – це спроможність учнів здійснювати безпосередньо спілкування з носіями мови, яка вивчається, у найбільш поширених ситуаціях повсякденного спілкування. А як відомо, спілкування – це не тільки говоріння на іноземній мові, але й сприйняття мови співрозмовника на слух. Тобто говоріння і аудіювання являються основними видами мовленнєвої діяльності у спілкуванні з носіями іноземної мови. У процесі навчання іноземної мови аудіювання як вид мовленнєвої діяльності є метою навчання та відіграє значну роль у досягненні практичної, освітньої і виховної цілей навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній та методичній літературі проблему навчання аудіювання на молодшому ступені досліджуються у працях В.Г.Барковська, Т.В.Лотарева, Г.В.Рогова, O.Dunn, N.Hawkes, J.Stokes.

Дослідження психологічних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку досліджуються у працях Ш.О.Амонашвілі, Л.І. Божович, Л.С. Виготського, В.В.Давидов, В.Я. Ляудіс, Л.С. Славіної.

Аудіювання дає можливість оволодіти звуковою стороною виучуваної мови, її фонетичним складом та інтонацією. Через аудіювання відбувається засвоєння лексичного складу мови та її граматичної структури. Одночасно аудіювання полегшує говоріння, читання і письмо.

Отже, аудіювання є однією з цілей навчання, і в той же час воно є важливим засобом навчання. Без оволодіння аудіюванням неможливе оволодіння безпосередньо усним мовленнєвим спілкуванням. Аудіювання вносить свій вклад і в досягнення загальноосвітніх, розвиваючих і виховних цілей. Воно дає можливість вчити учнів уважно прислухатися, формувати уміння прогнозувати зміст висловлювання і, таким чином, виховувати культуру слухання не тільки на іноземній мові, але й на рідній.

Спираючись на досвід вищезгаданих вчених, а також шукаючи шляхи оптимізації процесу навчання аудіювання учнів початкової школи, ми вважаємо необхідним вивчення лінгвістичних основ аудіювання учнів початкової школи.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз лінгвістичних основ навчання аудіювання учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У змісті навчання аудіювання виділяють три компоненти: лінгвістичний, який передбачає розуміння учнями мовних і мовленнєвих одиниць; психологічний – формування і розвиток лексичних, фонетичних і граматичних умінь та навичок, і методологічний – уміння зосереджено слухати вчителя, диктора, товариша.

Лінгвістичний компонент включає в себе мовний і мовленнєвий матеріал, тобто фонему, морфему, слова, фразеологічні сполуки, речення, тексти, що є притаманним для будь-якої мови, як рідної, так і іноземної.

Аудіювання – це рецептивний вид МД, розуміння сприйнятого на слух усного мовлення. Аудіювання і говоріння – це дві сторони усного мовлення. Без аудіювання не може бути нормативного говоріння.

Аудіювання – комплексна мовленнєва розумова діяльність, яка базується на природній здатності, яка удосконалюється в процесі індивідуального розвитку людини. Важливі фактори формування такої здатності є: перцептивні та мовленнєві передумови; загальні інтелектуальні

передумови; фактичні знання; знання та вміння в рідній мові; іншомовні знання та вміння; мотивація. Ці фактори складають основу для розвитку специфічних навичок і вмінь, на якій базується навчання аудіювання [3, с.118].

Структура аудіювання, як і говоріння, складається з трьох частин: спонукально-мотиваційної, аналітико-синтетичної і виконавчої.

Роль і співвідношення цих етапів специфічні. Так, спонукально-мотиваційний етап аудіювання не тільки визначається потребами слухача, але й опосередковується діяльністю говоріння іншого учасника спілкування.

Аналітико-синтетичний етап аудіювання є більш розгорнутим і повним, включаючи кілька етапів обробки почутого мовленнєвого сигналу. Цей етап діяльності забезпечується такими операціями внутрішнього оформлення к відбір, зіставлення і встановлення внутрішнього понятійних відповідностей. Він об'єднується з виконавчим етапом, який зумовлює і забезпечує прийняття рішення на основі аналізу і синтезу. Мовленнєвий матеріал ґрунтується за змістом – членується, аналізується, об'єднується і в результаті виділяються змістові опорні пункти для розуміння сприйнятої інформації. Цей процес реалізується в поєднанні з механізмом накопичення та укрупнення блоків інформації [3, с.119].

Сприйняття будь-якого аудіювання можна поділити на сенсорний та перцептивний рівні. Сенсорний рівень – це кодування зовнішніх впливів у код нервових зв'язків. На перцептивному рівні здійснюється переведення закодованої у нервовій системі інформації у предметні образи сприйняття. Перцептивний рівень складається з перцептивний дій (виявлення, розрізнення, ідентифікації – наприклад елементів почутого: слів, синтагм, інтонації тощо) та розумових операцій: первинного синтезу – аналізу – вторинного синтезу, які, власне, дозволяють "скласти" цілісне повідомлення з окремих елементів, інтегрувати особистісний зміст цього повідомлення.

В основі процесу сприймання усного мовлення лежить реалізація функцій аудіювання. У сучасній лінгводидактиці виділяються такі функції: пізнавальна, регулятивна, естетична і функція реагування.

Регулятивна функція аудіювання забезпечує виконання дій людей відповідно до одержаної інформації, сприяє усвідомленню правил виконання певних операцій, що дозволяє вдосконалювати свій досвід, знання, вміння у тій чи іншій галузі.

Естетична функція аудіювання виявляється у забезпеченні емоційної насолоди від слухання і осмислення віршів, музичних творів, уривків із художніх творів тощо. Це веде до підвищення культурного рівня слухача. Функція реагування виникає як реакція на несподівані дії людей. Людину змушують слухати незнайомі співрозмовники на вулиці, в транспорті, магазинах.

Труднощі аудіювання бувають кількох видів: суб'єктивні труднощі, які зумовлені індивідуально-віковими особливостями учнів [2, с.220]; об'єктивні труднощі, що зумовлюються характером мовних засобів і структурно-композиційними характеристиками аудіо текстів [3, с. 124]; граматичні труднощі пов'язані з синтаксисом та морфологією; лексичні труднощі виникають при кількісному збільшенні словникового матеріалу та його різноманітності [1, с. 231-232]; фонетичні труднощі вважаються основними труднощами аудіювання (особливо на початковому ступені навчання) і пов'язані з інтонацією, логічним наголосом і темпом мовлення.

Висновки та результати дослідження. Отже, у процесі навчання аудіювання учні обов'язково зіштовхуються із труднощами різного характеру. Наявність цих труднощів є, з одного боку, тією проблемою, вирішення якої призводить до формування навичок аудіювання та розвитку школярів, з іншого боку, вони не повинні перешкоджати навчальному процесу. Тому вчителю необхідно, по-перше, ознайомитися з природою та функціонуванням його психофізіологічних механізмів; по-друге, ознайомитися з етапами аудіювання (спонукально-мотиваційний, аналітико-синтетичний, виконавчий). Вчитель повинен для аудіотекстів обрати інформацію, яка б відповідала рівню знань учнів, їх індивідуально-віковим особливостям та інтересам; презентувати цей матеріал в оптимальному темпі та за нормальних умов; використовувати наочні та вербальні орієнтири-підказки для учнів. Щоб подолати лінгвістичні труднощі, слід звернути увагу на навчання аудіювання як діалогічного, так і монологічного мовлення. Темп мовлення має бути доцільним для сприймання, а обсяг мовленнєвих повідомлень – середнім. Крім того, ретельна робота з відповідною тематичною лексикою і граматичними конструкціями має передувати аудіюванню тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бессонова І.В. Лексичні труднощі аудіювання та деякі шляхи їх подолання (в аспекті інтенсифікації): Методика викладання іноземних мов. Республіканський науково-методичний збірник. – № 10. – К.: Радянська школа, 1981.
2. Гез Н.И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Ученик / Н.И. Гез, М.В. Ляховицкий, А.А. Миролубов, С.К. Фоломкина, С.Ф. Шатилов. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.
3. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник /С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник, С.В. Гапонова, Г.А. Гринюк, Т.І. Олійник, К.І. Онищенко, О.П. Петрашук, Л.А. Сажко, Л.А. Склярєнко, Л.П. Смеряєва, Е.Г. Хоменко, Л.П. Щербак. – К.: Лієнвіт, 1999. – 320 с.

Михайлова О. С., Ткачова Д. С. Лингвистические основы аудирования учеников начальной школы.

В статье рассмотрен лингвистический аспект обучения аудированию учащихся начальной школы. Обозначена структура аудирования, выделены уровни и функции аудирования. Представлены трудности обучения аудированию учащихся начальной школы.

Ключевые слова: иностранный язык, обучение аудированию, ученики начальной школы.

Mykhailova O. S, Tkachova D. S. Linguistic basis for teaching listening comprehension to young learners.

The article argues for the linguistic peculiarities of teaching listening comprehension, age and psychological peculiarities of young learners. It defines the peculiarities of teaching listening comprehension on the initial level of studying. The article deals with the structure, levels and functions of listening comprehension. The article shows the difficulties of teaching listening comprehension to young learners.

Keywords: foreign language, teaching listening comprehension, young learners.